

Konrad Stępień

Instytut Administracyjno-Ekonomiczny

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie

Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa

Wstęp

Informacje o prowadzonej przez podmioty działalności gospodarczej mają istotne znaczenie decyzyjne zarówno dla odbiorców wewnętrznych, jak również dla odbiorców zewnętrznych. Użytkownicy wewnętrzni, czyli głównie menedżerowie, informacje o przedsiębiorstwie i jego otoczeniu wykorzystują dla celów zarządzania finansami przedsiębiorstwa, natomiast użytkownicy zewnętrzni, np. inwestorzy – dla celów inwestycyjnych. Bez informacji o dotychczasowych dokonaniach przedsiębiorstwa nie byłyby możliwe ani retrospektywna ocena słuszności wcześniej podjętych decyzji finansowych, ani tym bardziej prognozowanie przyszłych działań.

Informacja we współczesnym świecie ma swoistą wartość, a źródła jej pochodzenia są niezwykle ważne dla uwiarygodnienia posiadanej informacji. Niekompletne i niewłaściwie przygotowane materiały informacyjne mogą prowadzić do obarczonych błędami analiz, a w konsekwencji do chybionej strategii działania. Z kolei wiarygodne informacje umożliwiają ograniczenie ryzyka gospodarczego i inwestycyjnego w coraz bardziej konkurencyjnym środowisku podmiotów gospodarczych.

Podstawowym źródłem wiarygodnych informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa jest jego sprawozdawczość finansowa [Turyńska 2003, s. 114]. To właśnie na podstawie informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych dokonywana jest zarówno ocena sytuacji finansowej, jak i wyników osiągniętych przez podmioty gospodarcze. Sprawozdanie finansowe wyraża bowiem raportowanie określonych aspektów działalności gospodarczej danego podmiotu, przy zastosowaniu konwencjonalnej formuły opisu i prezentacji danych czerpanych z ewidencji księgowej i charakteryzujących sytuację majątkową, finansową i wynikową tego podmiotu [Stępień 2008, s. 184].

Nieustannie zmieniające się warunki gospodarowania, a przede wszystkim postępujący proces globalizacji na świecie postawiły przed sprawozdawczo-

ścią finansową nowe wyzwania. Obecnie oczekuje się od sprawozdawczości finansowej zapewnienia porównywalności ujawnianych przez nią informacji o działalności podmiotów gospodarczych funkcjonujących na różnych rynkach i w różnych krajach.

Mając na względzie zapewnienie większej porównywalności, a tym samym zwiększenie użyteczności informacji ujawnianych przez sprawozdawczość finansową, podjęto działania nad wspólnym stworzeniem przez IASB – Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (twórcę MSR i MSSF) oraz FASB – Radę Amerykańskich Standardów Rachunkowości (twórcę US GAAP) globalnych standardów rachunkowości, w szczególności zaś nad opracowaniem nowej koncepcji sprawozdawczości finansowej [Micherda 2011, s. 18]. Zakończenie tych prac przewidywane jest na 2014 rok.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie kierunków zmian dotyczących sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa, zaproponowanych przez obydwie Rady Standardów Rachunkowości – IASB oraz FASB.

Podstawowe założenia nowej koncepcji sprawozdawczości finansowej

Zgodnie z propozycją zmian dotyczącą sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa nastawionego na zysk, pełne sprawozdanie finansowe będzie obejmować następujące elementy składowe:

- sprawozdanie z pozycji finansowej na koniec okresu (nazywane dotychczas bilansem),
- sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres (nazywane dotychczas rachunkiem zysków i strat lub rachunkiem wyników),
- sprawozdanie z przepływów pieniężnych za okres (nazywane dotychczas rachunkiem przepływów pieniężnych),
- zestawienie zmian w kapitale własnym za okres,
- noty (informacje objaśniające).

Celem sprawozdań finansowych ma być dostarczanie informacji przydatnej dla obecnych i przyszłych inwestorów, pożyczkodawców oraz innych wierzycieli (dostarczycieli kapitału) przy podejmowaniu decyzji. Innymi słowy, zadaniem sprawozdawczości finansowej będzie dostarczanie użytkownikom sprawozdań informacji o pozycji finansowej podmiotu gospodarczego (zasobach i źródłach ich finansowania) oraz zmianach tej pozycji, które to informacje mogą być przydatne w podejmowaniu przez nich racjonalnych decyzji gospodarczych.

Warto zauważyć, że opracowane sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa będzie musiało spełniać trzy warunki [Krzywdą 2010, s. 60]:

- powinno prezentować spójny obraz finansowy działalności jednostki, co oznacza istnienie współzależności między pozycjami poszczególnych części sprawozdania oraz wzajemne ich uzupełnianie umożliwiające uchwycenie związków między nimi,
- powinno zapewniać stosowną dezagregację informacji umożliwiającą ocenę kwot, horyzontu czasowego oraz niepewności przyszłych przepływów pieniężnych, co wymaga klasyfikacji informacji w wyraźnie oddzielone grupy o odmiennej charakterystyce ekonomicznej,
- powinno być pomocne w ocenie możliwości spłaty przez jednostkę zobowiązań w terminie ich wymagalności oraz szans inwestowania w nadarzające się okazje.

Propozycje IASB i FASB dotyczące zmian sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa

Wspólna koncepcja sprawozdawczości finansowej opracowana przez obie Rady Standardów Rachunkowości (IASB oraz FASB) ma zaspokoić potrzeby zgłaszane przez odbiorców sprawozdań finansowych. Użytkownicy ci, oprócz braku porównywalności informacji dostarczanych przez sprawozdania finansowe jednostek działających w różnych krajach i obszarach gospodarczych, wskazują także na niespójność między poszczególnymi komponentami sprawozdania finansowego oraz na niewystarczającą szczegółowość prezentowanych danych, co w sposób istotny ogranicza użyteczność sprawozdań w procesie podejmowania decyzji [Micherda 2011, s. 34].

Wspomniana nowa koncepcja sprawozdawczości finansowej zakłada spójność na poziomie niemal każdego wiersza między trzema zasadniczymi elementami sprawozdania finansowego: bilansu (nazywanego sprawozdaniem z sytuacji/pozycji finansowej), rachunku wyników (nazywanego sprawozdaniem z całkowitych dochodów) oraz rachunku przepływów pieniężnych (nazywanego sprawozdaniem z przepływów pieniężnych). Zapewnienie spójności między poszczególnymi elementami ma przyczynić się do identyfikacji składnika aktywów i zobowiązania oraz zmiany ich poziomu oraz podobnych informacji, w tym samym lub zbliżonym obszarze w każdym z trzech komponentów sprawozdania finansowego.

Zgodnie z opracowaną nową koncepcją, poszczególne sprawozdania finansowe zostaną podzielone zgodnie z podejściem zarządczym, uwzględniającym użyteczność informacji, na sekcje i kategorie. Takie podejście ma ułatwić obliczenie kluczowych wskaźników finansowych. Sekcje zatem będą obejmowały [*Preliminary Views...* 2008]:

- 1) działalność gospodarczą (biznesową), z podziałem na kategorie:
 - działalność operacyjna,
 - działalność inwestycyjna,
- 2) działalność finansującą, z podziałem na kategorie:
 - aktywa i zobowiązania finansujące,
 - koszty i przychody działalności finansującej,
 - przepływy pieniężne działalności finansującej,
- 3) podatek dochodowy,
- 4) działalność zaniechana,
- 5) kapitał własny.

Obowiązek prezentacji sum cząstkowych dla każdej sekcji, a w jej ramach także kategorii, jest zgodny z zasadą spójności, gdyż pozwala odbiorcom sprawozdania porównać te wielkości z innymi elementami sprawozdania finansowego. Tabela 1 prezentuje systematykę informacji prezentowanych w „nowym” sprawozdaniu finansowym.

Tabela 1

Systematyka informacji prezentowanych w „nowym” sprawozdaniu finansowym

Sprawozdanie z pozycji finansowej (bilans)	Sprawozdanie z całkowitych dochodów (rachunek wyników)	Sprawozdanie z przepływów pieniężnych
Działalność gospodarcza (biznesowa) <ul style="list-style-type: none"> • aktywa i zobowiązania działalności operacyjnej • aktywa i zobowiązania działalności inwestycyjnej 	Działalność gospodarcza (biznesowa) <ul style="list-style-type: none"> • koszty i przychody działalności operacyjnej • koszty i przychody działalności inwestycyjnej 	Działalność gospodarcza (biznesowa) <ul style="list-style-type: none"> • przepływy pieniężne działalności operacyjnej • przepływy pieniężne działalności inwestycyjnej
Działalność finansująca <ul style="list-style-type: none"> • aktywa finansujące • zobowiązania finansujące 	Działalność finansująca <ul style="list-style-type: none"> • przychody z aktywów finansujących • koszty z tytułu zobowiązań finansujących 	Działalność finansująca <ul style="list-style-type: none"> • przepływy pieniężne aktywów finansujących • przepływy pieniężne ze zobowiązań finansujących
Podatek dochodowy	Podatek dochodowy z działalności kontynuowanej (biznesowej i finansującej)	Podatek dochodowy
Działalność zaniechana	Działalność zaniechana po potrąceniu podatku dochodowego	Działalność zaniechana
	Inne całkowite dochody (koszty i przychody odnoszone wprost na kapitał własny) po potrąceniu podatku dochodowego	
Kapitał własny		Kapitał własny

Źródło: *Preliminary Views...* 2008, s. 15.

Sekcja działalność gospodarcza (biznesowa) obejmuje aktywa i zobowiązania, które uznawane są przez zarząd przedsiębiorstwa za część ciągłej aktywności operacyjnej. Działalność gospodarcza to taka, która prowadzona jest z zamiarem kreowania wartości poprzez produkcję i sprzedaż dóbr (wyrobów, towarów) czy świadczenie usług. W sekcji gospodarczej zawarte będą zwykle aktywa i zobowiązania wynikające z transakcji z kontrahentami i pracownikami [Krzywdą 2010, s. 63].

W ramach sekcji działalność gospodarcza zostaną wyodrębnione dwie kategorie: działalność operacyjna i działalność inwestycyjna. **Kategoria działalności operacyjnej** obejmuje aktywa i zobowiązania, które uznawane są przez zarząd podmiotu za centralne z punktu widzenia aktywności podmiotu w danej branży (grupie branż). Podmiot wykorzystuje aktywa i zobowiązania operacyjne do podstawowej działalności generującej przychody i koszty z nimi związane. Wszystkie zmiany aktywów i zobowiązań operacyjnych wykazuje się w kategorii „działalność operacyjna” sprawozdania z całkowitych dochodów oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych [Gierusz 2009, s. 45].

Z kolei **kategoria działalności inwestycyjnej** ujmuje aktywa i zobowiązania postrzegane przez zarząd jednostki za niepowiązane z głównym celem funkcjonowania jednostki w danej branży (grupie branż). Jednostka może wykorzystywać swe aktywa i zobowiązania inwestycyjne, aby osiągnąć zwrot w postaci odsetek, dywidend czy wzrostu wartości rynkowej, jednakże nie użytkuje ich w swej podstawowej działalności [Krzywdą 2010, s. 63]. Wszystkie zmiany aktywów i zobowiązań inwestycyjnych wykazuje się w kategorii „działalność inwestycyjna” sprawozdania z całkowitych dochodów oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych.

Sekcja działalność finansująca obejmuje składniki aktywów i zobowiązań finansujących, które zarząd podmiotu uznaje za związane z finansowaniem działalności danego podmiotu. Zarząd powinien uwzględnić przy tym, czy dany składnik jest zamienny z innymi pozycjami wykorzystywanymi do finansowania działalności. Sekcja działalność finansująca zawiera pozycje zobowiązań będące skutkiem aktywności podmiotu w zakresie poszukiwania źródeł finansowania, jak kredyty czy emisja papierów wartościowych. Warto w tym miejscu zauważyć, że pozycje zaliczane do sekcji działalność finansująca przez podmiot wytwórczy, handlowy czy usługowy będą się różnić od pozycji zaliczanych do tej sekcji przez jednostki świadczące usługi finansowe, jak np. banki. Wszystkie zmiany aktywów i zobowiązań działalności finansującej wykazuje się w kategorii „działalność finansująca” sprawozdania z całkowitych dochodów oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych [Gierusz 2009, s. 45].

Należy również podkreślić, że jeżeli jednostka nie jest w stanie jednoznacznie przypisać składnika aktywów lub zobowiązań do działalności operacyjnej,

inwestycyjnej bądź finansującej, to powinna przyjąć, iż dane elementy dotyczą działalności operacyjnej [Krzywda 2010, s. 63].

Kolejną sekcją wyróżnianą w sprawozdaniu finansowym będzie **sekcja podatku dochodowego**. W sprawozdaniu z sytuacji finansowej (bilansie) zawiera ona wszystkie aktywa i zobowiązania (rezerwy) związane zarówno z podatkiem bieżącym (fiskalnym), jak i odroczonym. Aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego mogą być dzielone na krótko- i długoterminowe stosownie do klasyfikacji aktywów i zobowiązań, których dotyczą, a zatem odmiennie niż dziś [Gierusz 2009, s. 46–47].

Podmiot prezentuje przepływy związane z tymi aktywami i zobowiązaniami w sekcji podatku dochodowego sprawozdania przepływów pieniężnych. Z kolei w sprawozdaniu z całkowitych dochodów (rachunek wyników) ujmuje korzyści i obciążenia podatkowe zgodnie z obecnie stosowanymi zasadami. Podmiot może zatem prezentować część obciążeń lub korzyści podatkowych w ramach działalności zaniechanej oraz w kosztach i przychodach odnoszonych wprost na kapitał własny, zamiast w osobnej sekcji podatku dochodowego korespondującej z bilansem i sprawozdaniem przepływów pieniężnych [Gierusz 2009, s. 46].

Sekcja działalności zaniechanej ujmuje wyłącznie aktywa i zobowiązania dotyczące działalności zaniechanej, zgodnie z definicją tego pojęcia zawartą w standardach. Wszystkie zmiany aktywów i zobowiązań działalności zaniechanej wykazuje się w tej samej sekcji sprawozdania z całkowitych dochodów oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych [Gierusz 2009, s. 46].

Ostatnią sekcją jest **sekcja kapitałów własnych**. Obejmuje ona te pozycje, które spełniają zawartą w standardach definicję kapitału własnego, a więc zazwyczaj kapitał zakładowy oraz zyski zatrzymane. Przepływy pieniężne dotyczące kapitału własnego powinny być zaprezentowane w tej samej sekcji sprawozdania z przepływów pieniężnych, natomiast wszystkie zmiany w kapitale własnym spowodowane transakcjami z właścicielami powinny być ujęte w zestawieniu zmian w kapitale własnym, a zmiany niezwiązane transakcjami z właścicielami należy prezentować w sprawozdaniu z całkowitych dochodów [Krzywda 2010, s. 64].

Warto wspomnieć, iż podmioty klasyfikują w sprawozdaniu z sytuacji finansowej (w bilansie) swoje aktywa i zobowiązania w ramach działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansującej (z wyjątkiem zaniechanej) w podziale na podgrupy: krótko- i długoterminowe, o ile prezentacja oparta na kryterium płynności (aktywa trwale czy obrotowe) nie jest bardziej zasadna (użyteczna). O wyborze kryterium klasyfikacji (czy płynność, czy wymagalność) wspomnianych pozycji decyduje zarząd jednostki gospodarczej [Gierusz 2009, s. 47].

Ponadto trzeba dodać, że ekwiwalenty środków pieniężnych, tj. papiery wartościowe zamienialne na gotówkę w ciągu 3 miesięcy, mają być prezentowane

i dzielone jak inne inwestycje krótkoterminowe. A zatem nie należy ich wykazywać łącznie ze środkami pieniężnymi, jak to ma obecnie miejsce. Oprócz tego jednostki będą musiały rozdzielać podobne rodzajem aktywa oraz zobowiązania i prezentować je w osobnych wierszach, o ile będą one wyceniane według różnych zasad (np. część wyceniana w skorygowanej cenie nabycia, a część w wartości godziwej) [Gierusz 2009, s. 47].

Należy także zaznaczyć, że według nowej koncepcji sprawozdania finansowego, sprawozdanie z całkowitych dochodów (rachunek wyników) będzie sporządzane tylko w wariantcie kalkulacyjnym, a więc z uwzględnieniem typów działalności i miejsc powstawania kosztów. Z kolei w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych wszystkie przepływy jednostka będzie prezentować metodą bezpośrednią (ujmując wpływy i wydatki), a więc także przepływy z działalności operacyjnej.

Proponowane zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań do poszczególnych kategorii działalności dają swobodę decyzji zarządowi jednostki, dlatego przyjęte przez jednostki zasady podziału aktywów i zobowiązań między kategorie działalności operacyjnej, inwestycyjnej czy finansującej stanowią część zasad (polityki) rachunkowości i wymagają omówienia w odrębnej nocie objaśniającej.

Wnioski

Jak wynika z przedstawionych propozycji zmian dotyczących sprawozdawczości finansowej, będzie to milowy krok w procesie ewolucji systemu rachunkowości. Zmieniają się nie tylko nazwy sprawozdań finansowych, ale przede wszystkim sposób klasyfikowania i prezentacji informacji, jakich te sprawozdania dostarczają.

Proponowana koncepcja prezentacji aktywów i zobowiązań oraz ich zmian w sprawozdaniu finansowym przyjmuje za kryterium podziału sposób ich wykorzystania, a więc uwidacznia się tym samym podejście zarządcze. W nowej koncepcji zakłada się dużą swobodę decyzyjną zarządu przedsiębiorstwa w zakresie klasyfikacji aktywów i zobowiązań. To zarząd w głównej mierze będzie decydował o zaliczeniu danego składnika aktywów i zobowiązań do działalności operacyjnej, inwestycyjnej czy finansującej. Wprowadzie zarząd przedsiębiorstwa najlepiej orientuje się w sytuacji majątkowo-finansowej kierowanego przedsiębiorstwa, jednak warto zauważyć, że zbyt duża swoboda organów menedżerskich w tym zakresie daje większą możliwość do manipulacji informacjami pochodzącymi ze sprawozdawczości finansowej w celu „upiększenia” sytuacji przedsiębiorstwa.

Niewątpliwą zaletą nowej koncepcji sprawozdawczości finansowej jest natomiast zapewnienie spójności poszczególnych komponentów sprawozdania finansowego na poziomie prawie każdego wiersza oraz dostarczanie bardziej szczegółowych informacji o podmiocie gospodarczym. Powiązanie poszczególnych obszarów informacyjnych trzech najważniejszych elementów sprawozdania finansowego umożliwi zbadanie, jakie aktywa i zobowiązania wiążą się z danym rodzajem działalności, jakie wyniki ta działalność generuje oraz jakie przepływy pieniężne temu towarzyszą. Większa szczegółowość informacyjna oraz spójność poszczególnych komponentów sprawozdania finansowego z pewnością poprawi użyteczność sprawozdań finansowych dla ich użytkowników. Ułatwi także obliczanie kluczowych wskaźników finansowych.

Przedstawione przez Rady Standardów Rachunkowości propozycje zmian tworzą nową i ciekawą koncepcję sprawozdawczości finansowej, jednak jej rzeczywistą przydatność zweryfikuje praktyka gospodarcza. Należy zgodzić się z poglądem J. Gierusza [2009, s. 51], że warto by rozważyć, czy proponowane zmiany rzeczywiście dostarczą bardziej użytecznych informacji inwestorom oraz czy korzyści faktycznie przewyższą koszty uzyskania danych niezbędnych do sporządzenia sprawozdania finansowego w nowej postaci.

Literatura

- GIERUSZ J., 2009: Przebudowa sprawozdawczości finansowej – propozycje IASB i FASB. *Rachunkowość* Nr 7.
- KRZYWDA D., 2010: Biznesowa koncepcja sprawozdania finansowego w dobie kryzysu gospodarczego. [w:] *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa.
- MICHERDA B., 2011: Funkcje współczesnej rachunkowości. [w:] *Współczesne aspekty realizacji kontrolnej funkcji rachunkowości*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa.
- Preliminary View on Financial Statement Presentation*, Discussion Paper, IASB, October 2008, www.iasb.org.
- STĘPIEŃ K., 2008: Wiarygodne sprawozdanie finansowe źródłem informacji w ocenie działalności jednostki gospodarczej w polskim modelu sprawozdawczym. [w:] *Polska praktyka rachunkowości w kontekście procesu harmonizacji międzynarodowej sprawozdawczości finansowej*, red. E. Walińska. Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- TURYNA J., 2003: *Standardy rachunkowości. MSR – US GAAP – POLSKIE USTAWODAWSTWO*. Difin, Warszawa.

Company financial reporting sheet trends

Abstract

In order to ensure comparability of information disclosed through accounting, various efforts are being made in the world to harmonize the presentation of information in financial statements. Information provided by these statements is to be more useful for users in the taking of decisions. The users of financial statements, apart from comparability of information provided by the financial statements of entities operating in different countries and economic areas, also expect greater cohesion of given components of the financial statements and greater detail of the data presented in them.

Currently work is under way on the joint creation by the IASB – International Accounting Standards Board (the creator of the IAS and the IFRS) and the FASB – Financial Accounting Standards Board (the creator of US GAAP) of global accounting standards, in particular to develop a new concept of financial reporting.

This study presents the changing trends in company financial reporting sheets, as proposed by both Accounting Standards Boards – the IASB and the FASB.

